

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น อยู่บนหลักการที่เน้นการพัฒนาที่สมบูรณ์รอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม อีกทั้งเพียบพร้อมด้านคุณธรรม จริยธรรมอีกด้วย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม โดยจัดให้ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ อีกทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และตลอดเวลา ประชาชนจึงต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจึงจะสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างสมดุล

เมื่อคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา บทบาทของการศึกษาจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นตัวการสำคัญในการพัฒนาโดยตรงอีกด้วย เพราะนอกจากจะต้องใช้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีชีวิตที่ดีงาม มีความสมบูรณ์พร้อมในตัวเอง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว ยังต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย ดังนั้นการพัฒนาศึกษาสำหรับอนาคตจึงต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพทัดเทียมกันทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงให้มีการระดมความคิดในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อกำหนดมาตรฐานการศึกษาขึ้นมา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผล โดยมาตรฐานการศึกษาหมายถึง “ข้อกำหนดทางการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการศึกษา เป็นคุณภาพที่ต้องการให้เกิดในสถานศึกษา และ เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : บทนำ 1-1)

ในการจัดทำมาตรฐานการศึกษากลาง หรือเรียกว่า มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ นั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้มีการศึกษาโดยการระดมความคิดจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกฝ่าย ผลการศึกษาปรากฏว่าได้มาตรฐานการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 27 มาตรฐาน ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย ในการจัดทำมาตรฐานการศึกษานั้น ได้มีการพิจารณามาตรฐานเหล่านี้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษา ชาติ หลักการหรือปรัชญาการศึกษา หลักสูตร นโยบายและแผนการศึกษา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความต้องการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของสังคมและประชาชน

เมื่อหน่วยงานทางการศึกษามีกรอบดำเนินงานด้านมาตรฐานการศึกษาแล้วการประเมินผลภายในหรือการประเมินตนเอง จึงเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการการศึกษาซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศที่สะท้อนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาอันนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง ให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ดังนั้นหากสถานศึกษามีการประเมินผลตนเองครบทุกมาตรฐาน ก็จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของตนเองว่ายังมีจุดที่ต้องแก้ไขปรับปรุงตนเองในด้านใดบ้าง

เนื่องจากความสำเร็จขององค์กรทุกแห่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้นำเป็นสำคัญ ผู้นำทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่ประสิทธิผลขององค์กร ถ้าปราศจากผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็เป็นการยากสำหรับองค์กรที่จะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำจึงเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร สามารถนำสมาชิกขององค์กรและองค์กร ไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติงานที่สูงกว่าที่คาดหวัง และทำให้การปฏิบัติงานได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าชื่นชม สถานศึกษาที่มีคุณภาพจึงต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาดูแล และควบคุมการบริหารงานในสถานศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการจัดการศึกษา สามารถใช้ศิลปะหรือกระบวนการในการมีอิทธิพลเหนือผู้ปฏิบัติคนอื่น ๆ ในสถานศึกษา ให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

ในกระบวนการบริหารจัดการผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการบริหารจัดการ รู้จักใช้เทคนิคทางการบริหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมได้อย่างหลากหลายตรงกับสภาพการณ์ เจื่อนใจ และข้อจำกัดของสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีทิศทางชัดเจน มีความสามารถในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด ตลอดจนมีความสามารถในการนิเทศ กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่องเพื่อนำผลสู่การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่สู่สาธารณชนและนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาแผนดำเนินงานของสถานศึกษาต่อไป

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารงานโดยยึดหลักประชาธิปไตย ตัดสินใจโดยใช้เหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการร่วมมือกับชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน มีโอกาสใช้ความสามารถสูงสุดของตนเองในการพัฒนาและสร้างงานเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติ ตลอดจนร่วมประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สถานศึกษาได้รับความศรัทธา ความไว้วางใจจากชุมชนว่าเป็นแหล่งที่พัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ตรงตามมาตรฐานที่สังคมยอมรับและเพื่อเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างแท้จริง

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาเรื่องผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย และโรงเรียนหอพระ โดยยึดแนวความคิดตามคู่มือการประเมินผลภายในตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติเล่มที่ 4 มาตรฐานด้านปัจจัย และจะใช้แนวความคิดเฉพาะปัจจัยที่ 5 : ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการบริหารจัดการ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบลักษณะภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา นำไปใช้ปรับปรุงศักยภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษา

นิยามศัพท์

1. **คุณภาพการศึกษา** คือ คุณภาพที่มีองค์ประกอบสามมิติที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบซึ่งกันและกัน คือ คุณภาพด้านปัจจัย คุณภาพด้านกระบวนการ และคุณภาพด้านผลผลิต โดยเมื่อนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษาแล้ว ปัจจัยนำเข้าอันประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูก็จะดำเนินการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนตามกรอบหลักสูตร โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการและการเรียนการสอนของแต่ละสถานศึกษาจนจบหลักสูตรและได้ผลผลิตเป็นผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพ
2. **คุณภาพด้านปัจจัย(Inputs)** ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. **คุณภาพด้านกระบวนการ (Process)** ได้แก่ การบริหารจัดการ และการเรียนการสอน
4. **คุณภาพด้านผลผลิต (Outputs)** ได้แก่ คุณภาพของนักเรียนอันประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
5. **มาตรฐานที่ 5** คือ มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยในการประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษาเรื่องผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ ตามคู่มือประเมินผลภายในสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติเล่มที่ 4 มาตรฐานด้านปัจจัยของสถาบันการส่งเสริมการประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีปี 2542
6. **โรงเรียนมัธยมศึกษา** คือ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ โรงเรียนห่อพระ และโรงเรียนกาวีละวิทยาลัย
7. **ผู้บริหาร** คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 คน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ ผู้อำนวยการโรงเรียนห่อพระ และผู้อำนวยการโรงเรียนกาวีละวิทยาลัย
8. **ครูอาจารย์** คือ ครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ โรงเรียนห่อพระ และโรงเรียนกาวีละวิทยาลัย
9. **ภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการ** คือ วิสัยทัศน์ในการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ความเป็นผู้นำการพัฒนาการศึกษา มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความเป็นประชาธิปไตย ให้ครูทำงานเป็นทีม และมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ความสามารถในการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงาน มีความรู้เรื่องหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษาอย่างถ่องแท้ สามารถให้การนิเทศและช่วยเหลือครูอย่างสม่ำเสมอ สนใจแสวงหาความรู้มาปรับปรุงตน พัฒนางาน และถ่ายทอดให้ผู้ร่วมงานอย่างต่อเนื่อง และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างระบบคุณภาพให้ผลผลิตได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน